

LIPSA ETICII PROFESIONALE A JUDECĂTORILOR - TEMEI DE SANȚIONARE DISCIPLINARĂ

Natalia GAVRILENCO,
doctorandă, asistent universitar,
Facultatea de Drept, USM
<https://orcid.org/0000-0002-2043-3917>

SUMAR

Prezentul articol constituie o cercetare științifică care examinează importanța eticii profesionale în cadrul sistemului judiciar și rolul sancționării disciplinare în menținerea integrității acestuia. Se analizează principiile etice, rolul codului de etică al judecătorilor și practica judiciară națională în acest domeniu. De asemenea, se examinează cazuri reale în care judecătorii au fost sancționați disciplinar și impactul acestor cazuri asupra încrederii publicului în sistemul judiciar. Scopul principal al cercetării este de a identifica corelația dintre etica profesională și răspunderea disciplinară a judecătorilor, evidențiind problemele și propunând soluții pentru asigurarea integrității și responsabilității în sistemul judiciar. Prin cercetarea efectuată au fost formulate concluzii și recomandări ce pot fi utile pentru eventualele modificări legislative.

Cuvinte-cheie: *etica profesională, judecător, răspundere disciplinară, cod deontologic, hotărâre.*

Introducere

Etica profesională reprezintă fundamentul moral al unei profesii. Judecătorii, în calitatea lor de reprezentanți ai legii, sunt încurajați să respecte principiile etice, asigurând astfel corectitudinea și imparțialitatea procesului de judecată. Etica profesională nu doar că îndrumă comportamentul judecătorilor în sala de judecată, ci contribuie și la menținerea încrederii publice în justiție și la promovarea unei societăți bazate pe statul de drept.

Cu toate acestea, în orice sistem există riscul ca unii membri să devieze de la standardele etice și

LACK PROFESSIONAL ETHICS OF JUDGES - GROUNDS FOR DISCIPLINARY SANCTIONS

SUMMARY

This article represents a scientific research that examines the importance of professional ethics within the judicial system and the role of disciplinary sanctions in maintaining its integrity. It analyzes ethical principles, the role of the judges' code of ethics, and the mechanisms of disciplinary sanctions. Additionally, it investigates real cases in which judges have faced disciplinary actions and the impact of these cases on public trust in the judicial system. The primary objective of the research is to understand the correlation between professional ethics and the disciplinary responsibility of judges, identifying issues and proposing solutions to ensure integrity and accountability within the judicial system. The research has led to the formulation of conclusions and recommendations that could be valuable for potential legislative amendments.

Key-words: *professional ethics, judge, disciplinary responsibility, code of ethics, judgment.*

profesionale, ceea ce poate submina integritatea întregului sistem judiciar.

Prin această analiză cuprinzătoare, ne propunem să evidențiem importanța respectării eticii profesionale în rândul judecătorilor și să arătăm cum sancționarea disciplinară contribuie la menținerea integrității și credibilitatea sistemului judiciar în fața provocărilor și a presiunilor diverse.

Etica profesională a judecătorilor din Republica Moldova reprezintă un element fundamental în asigurarea, imparțialitatea și integritatea procesului judiciar în țară. Având în vedere rolul central pe care îl are justiția în menținerea statului de drept și a democrației, respectarea eticii profesionale de către judecători este crucială pentru funcționarea

adecvată a sistemului judiciar și pentru menținerea încrederii publice.

Discuții și rezultate

Menționăm că în 2018, prin Hotărârea CSM nr. 229/12 din 8 mai 2018, s-a creat Regulamentul cu privire la activitatea Comisiei de etică și conduită profesională a judecătorilor. Comisia are scopul de a preveni încălcările de etică profesională, promovarea standardelor autoregulatorii prin consultanță și consiliere pe probleme de conduită profesională a judecătorilor.

Analizând site-ul Consiliului Superior al Magistraturii [12], observăm că au fost organizate doar trei ședințe ale Comisiei de la înființarea acesteia până în prezent și care au emis doar patru opinii consultative [8].

Cu toate că înființarea Comisiei de etică și conduită profesională a judecătorilor în 2018 a avut drept scop promovarea standardelor etice și prevenirea încălcărilor de etică profesională în rândul judecătorilor, observăm că funcționarea sa nu a fost atât de eficientă pe cât se aștepta. Analizând situația în care au fost organizate doar trei ședințe ale Comisiei de la înființarea acesteia până în prezent, se poate extrage concluzia că există o subutilizare a acestui organism în ceea ce privește monitorizarea și promovarea eticii în rândul judecătorilor.

Comisia este constituită din cinci judecători, membri ai Consiliului Superior al Magistraturii [10]. Actualmente, membrii Comisiei de etică sunt judecători care deja nici nu mai activează în cadrul Consiliului Superior al Magistraturii [2].

Considerăm oportun modificarea Regulamentului cu privire la activitatea Comisiei de etică și conduită profesională a judecătorilor, astfel încât să existe două entități distincte: Consiliul Superior al Magistraturii și Comisia de etică și conduită profesională a judecătorilor.

Conform pct. 2.1 din Regulamentul cu privire la activitatea Comisiei de etică și conduită profesională a judecătorilor, aprobată prin Hotărârea CSM nr. 229/12 din 8 mai 2018, Comisia de etică exercită următoarele competențe:

- emite, la solicitare sau din oficiu, opinii/recomandări pentru judecători cu referire la dilemele sau problemele ce țin de interpretarea și aplicarea prevederilor Codului de etică și conduită profesională a judecătorilor, acestea reprezentând soluții directe pentru o conduită corespunzătoare;
- asigură sistematizarea anuală a practicii sale;
- propune, după caz, Adunării Generale a Judecătorilor modificări și completări la Codul de etică și conduită profesională a judecătorului;
- avizează propunerile parvenite în adresa Adunării Generale a Judecătorilor privind

modificarea sau completarea Codului de etică și conduită profesională a judecătorului;

- prezintă raportul său anual de activitate Consiliului Superior al Magistraturii. Raportul anual de activitate, opiniile/recomandările și alte informații de interes social despre Comisie sunt publicate pe pagina web a Consiliului Superior al Magistraturii.

Iar Consiliul Superior al Magistraturii are competențe referitoare la: cariera judecătorilor, instruirea inițială și continuă a judecătorilor și a personalului secretariatului instanțelor judecătorești, respectarea disciplinei și eticii magistraților, administrarea instanțelor judecătorești.

Astfel, nu pot aceleași persoane să se regăsească în ambele entități, or, negarea acestui fapt duce la menținerea situației existente. Astfel, scopul Comisiei de etică nu este să sancționeze judecătorii, ci să îmbunătățească comportamentul acestora, să-i educe și să cultive un comportament etic în rândul lor.

Analiza abaterii disciplinare „atitudinea nedemnă în procesul de înfăptuire a justiției față de colegi, avocați, experți, martori sau alte persoane”. Pornind de la definiția abaterii disciplinare formulată în dreptul muncii și de la prevederile legale în materie, F. Dragomir definește abaterea disciplinară săvârșită de un magistrat ca faptă de încălcare, cu vinovăție sau din culpă, a normelor legale, regulamentare privind statutul magistratului, care aduce atingere activității și prestigiului justiției [4, p. 76].

În acest context, ne vom expune asupra abaterii disciplinare ce este în strânsă legătură cu etica profesională a judecătorului, și anume **„atitudinea nedemnă în procesul de înfăptuire a justiției față de colegi, avocați, experți, martori sau alte persoane”** [7, art.4 alin.(1) lit.k)].

Atitudinea nedemnă se află la cealaltă extremă și constă din acțiuni dezonorante (gesturi, cuvinte, atitudini, expresii etc.) situate în afara unui comportament decent care guvernează relațiile sociale dintre oameni. Prin atitudine nedemnă a unui judecător se înțelege orice manifestare contrară cerințelor de conduită impuse de legile și regulamentele care reglementează activitatea judecătorilor. Una din obligațiile judecătorului este de a face totul corect și a „se abține de la fapte care dăunează intereselor serviciului și prestigiului justiției, care compromit cinstea și demnitatea de judecător” [11].

Norme similare pot fi găsite și în unele acte internaționale, cum ar fi:

- Principiile de la Bangalore privind conduita judiciară care prevede că „în tot ceea ce face, judecătorul va evita orice atitudine necorespunzătoare sau impresia unei atitudini corespunzătoare” (norma 4.1.);

- Avizul nr. 3 (2003) al Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni (CCJE) prevede că judecătorii, atâta timp cât se ocupă de un caz sau li se poate cere acest lucru, nu trebuie să facă în mod conștient nicio observație care ar putea sugera în mod rezonabil vreun grad de hotărâre prealabilă în rezolvarea disputei sau care ar putea influența corectitudinea lucrărilor. Trebuie să dea dovadă de respectul datorat.

Responsabilizarea judecătorilor se face și prin implicarea mai activă a avocaților tuturor persoanelor (părți, martori, avocați, de exemplu), fără a face distincții bazate pe motive ilegale sau incompatibile cu îndeplinirea corectă a funcțiilor lor. Judecătorii trebuie, de asemenea, să-și îndeplinească funcțiile cu respectul cuvenit principiului tratamentului egal al părților, evitând ideile preconcepute sau discriminările, păstrând echilibrul între părți și asigurându-se că fiecare este audiată în mod corect (pct. 23 și pct. 24). La determinarea faptei reprobabile se va ține cont că fapta nedemnă, ilicită a judecătorului trebuie să fie:

- săvârșită în timpul procesului de desfășurare a justiției. Deci, o faptă comisă în afara instanței sau chiar în instanță, dar în afara procesului judiciar nu cade sub această componentă;
- îndreptată împotriva colegilor judecători care sunt în același complet, avocați, experți, martori, justițiabili ori reprezentanți ai altor instituții, astfel că obiectul material se identifică cu subiectul pasiv al acestei abateri disciplinare.

Studii de caz și exemple relevante subiectului.

În anul 2022, Colegiul disciplinar a înregistrat 20 de cauze disciplinare (rapoarte întocmite de Inspekția judiciară în urma verificării sesizărilor privind faptele ce pot constitui abateri disciplinare comise de judecători), dintre care 16 cauze au rămas restante din anul precedent. Din numărul total de proceduri disciplinare examinate, doar un singur judecător a fost tras la răspundere disciplinară în legătură cu încălcarea eticii profesionale [9, p. 57].

Prin Hotărârea Colegiului disciplinar nr. 18/5 din 27 mai 2022, pentru abaterea disciplinară prevăzută de art. 4 alin. (1) lit.k) - atitudinea nedemnă în procesul de desfășurare a justiției față de colegi, avocați, experți, martori sau alte persoane - unui judecător i s-a aplicat sancțiune sub formă de **avertisment**. În speță, s-a constatat atitudine nedemnă demonstrată de judecător față de avocat prin utilizarea de expresii depreciative, umilitoare, limbaj agresiv, ton ridicat, manifestarea unei superiorități a judecătorului față de avocat. Astfel, s-a constatat comiterea unei abateri disciplinare și prin încălcarea Codului de etică, prin prisma art. 7 alin. (6) – „Judecătorul va evita aroganța, va trata

cu respect și politețe colegii săi, participanții la proces, colaboratorii organelor de ocrotire a normelor de drept, reprezentanții autorităților publice, va reacționa tacticos cu diligență”.

Am oferit un exemplu în care un judecător a fost sancționat cu avertisment pentru abaterea de atitudine nedemnă față de colegi, avocați și alte persoane implicate în proces.

Principiile enunțate supra se regăsesc în legislația națională, care stabilește că una din obligațiile judecătorului este respectarea corectitudinii în procesul desfășurării justiției prin a „se abține de la fapte care dăunează intereselor serviciului și prestigiului justiției, care compromit cinstea și demnitatea de judecător, provoacă îndoieli față de obiectivitatea lor” (art.15 alin.(l) lit. d) din Legea nr. 544/1995). Acest exemplu demonstrează aplicarea practică a standardelor etice și a procesului disciplinar.

Într-o altă hotărâre a Colegiului disciplinar din 2020, s-a constatat ca fiind abatere disciplinară sub aspectul lit. k) din Lege, pe motiv că judecătorul, în cadrul audierii martorului, a avut un comportament arogant față de persoana audiată, repetând neîntemeiat aceeași întrebare, făcând aprecieri nepotrivite, reținute ca comportament ce a șicanat martorul.

La soluționarea cauzei prezente, Plenul Colegiului disciplinar a considerat necesar de a dezvălui noțiunea de atitudine nedemnă în calitatea sa de element constitutiv al acestei abateri disciplinare. În acest sens, Plenul stabilește că prin atitudine demnă se evidențiază un ansamblu de acțiuni ale unei persoane care prin conținutul lor fac dovada respectului și buneii cuviințe față de interlocutor.

Cu referire la judecători, aceste reguli de conduită capătă o amploare și mai accentuată, deoarece judecătorul reprezintă o autoritate a statului, care are menirea să soluționeze în mod dezinteresat cauzele judiciare aflate în procedura sa, ceea ce implică o corectitudine în acțiuni față de participanții la proces la nivel instituțional pentru evitarea invocării de către ultimii a unei atitudini nedemne, fapt ce poate, inevitabil, atrage concluzia despre lipsa echitabilității procedurilor [6].

Într-o altă hotărâre a Colegiului disciplinar, prin care autorul sesizării a menționat despre faptul că, la primele două întrebări adresate, judecătorul a manifestat un comportament inadecvat, a ridicat glasul și a început a striga în adresa ei cu o voce agresivă și brutală, cerându-i să nu adreseze întrebări [5].

Pentru a trage la răspundere disciplinară un judecător din cauza comportamentului său considerat nedemn în sala de judecată în timpul unei dezbateri cu o parte sau avocatul acesteia, este necesar să se demonstreze cu certitudine că magistratul respectiv a depășit cu claritate limitele acceptabile ale conduitelor sale.

După examinarea cazului, Colegiul disciplinar a concluzionat că **judecătorul menționat în plângere a respectat normele legale care îi impun președintelui completului să asigure ordinea în sala de judecată prin măsurile luate, având ca scop doar menținerea acestei ordini.** Acțiunile sale nu au fost considerate abuzive sau exagerate. Astfel, Colegiul disciplinar a constatat că judecătorul a atras doar atenția reclamantei să respecte regulile și disciplina în sala de judecată, explicându-i consecințele nerespectării acestora. El nu a insultat-o sau umilit-o pe reclamantă, iar creșterea tonalității vocii judecătorului, menționată în petiția reclamantei, a fost utilizată doar în contextul impunerii respectării ordinii în timpul procesului de judecată.

Un alt exemplu elocvent în acest sens: în 2015, s-a intentat procedura disciplinară unui judecător din Judecătoria Leova, privind comiterea abaterii disciplinare prevăzută de art. 22 alin. (1) lit. j), k) din Legea cu privire la statutul judecătorului, și anume atitudinea nedemnă, în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu, față de colegi, avocați, experți, martori sau alți participanți la proces; încălcarea normelor Codului de etică al judecătorului. Urmare a examinării procedurii disciplinare, Plenul Colegiului disciplinar a constatat că judecătorul, pe parcursul anului 2013, a avut un comportament neadecvat, uneori brutal și ofensator, de asemenea, la 3 aprilie 2014, acesta a refuzat de a primi cauzele repartizate aleatoriu, în același timp provocând un scandal pe marginea faptului dat. Aceste acțiuni au fost recunoscute ca atitudine nedemnă, în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu, față de colegi, avocați, experți, martori sau alți participanți la proces cât și ca încălcare a normelor Codului de etică al judecătorului, constituind abateri disciplinare prevăzute de art. 22 alin. (1) lit. j), k) din Legea cu privire la statutul judecătorului și, respectiv, i-a fost aplicată sancțiune disciplinară sub formă de **mustrare** (hotărârea CD nr. 7/1 din 30.01.2015) [1].

În 2019, Consiliul pentru prevenirea, eliminarea discriminării și asigurarea egalității a examinat în procedură o plângere depusă de un justițiabil, care susținea că a fost intimidat și înjosit de către un judecător în cadrul unei ședințe de judecată din cauza stilului său vestimentar [3]. Obiectul plângerii a fost analizat în contextul legislației naționale relevante, inclusiv Legea cu privire la asigurarea egalității, care prevede prevenirea și combaterea discriminării, și Codul de procedură civilă, care promovează principiul egalității în procesele civile. De asemenea, s-a luat în considerare Legea cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor, care stabilește că atitudinea nedemnă a judecătorului în procesul de îndeplinire a justiției poate constitui

abatere disciplinară. Dar, în concluzie, Consiliul a stabilit că faptele invocate de petiționar nu au fost suficiente pentru a institui prezumția discriminării, iar reproșurile judecătorului legate de vestimentația petiționarului nu au echivalat cu o nerespectare a egalității în fața legii și a justiției.

Astfel, pot fi considerate atitudini nedemne: apostrofarea colegilor de complet cu privire la anumite atitudini ale acestora; exprimarea unor păreri ofensatoare cu privire la pregătirea profesională a unor colegi, avocați; adresarea unor blesteme; folosirea unui ton ridicat, ostil, autoritar în adresa unor participanți la proces; adresarea către părți cu „de ce vă trebuie un așa avocat?” sau „cu așa avocat o să obțineți maxim ce prevede legea...”; adresarea unor cuvinte precum „recunoaște că va fi mai bine”, „nenorocit, falsificator, escroc”, „ești un bandit” etc. Prin urmare, comportamentul unui judecător față de alți colegi judecători, avocați, experți etc. concretizat prin afirmații, expresii batjocoritoare și neprincipiale, folosirea unui ton neadecvat, iritant și nervos, poate fi apreciat ca incompatibil cu onoarea și demnitatea de judecător [11].

Concluzii și recomandări

Etica profesională și conduita judecătorilor sunt fundamentale pentru menținerea încrederii publice în sistemul judiciar. Principiile precum independența, imparțialitatea, integritatea, profesionalismul, corectitudinea, colegialitatea, confidențialitatea și transparența sunt esențiale pentru asigurarea unui proces judiciar echitabil și corect.

Este important ca judecătorii să respecte aceste principii și norme de conduită pentru a asigura integritatea și credibilitatea sistemului judiciar. De asemenea, autoritățile judiciare trebuie să acorde o atenție sporită funcționării eficiente a Comisiei de etică și să promoveze consultanța și consilierea pe probleme de conduită profesională a judecătorilor.

Respectarea eticii juridice nu numai că protejează drepturile și libertățile individuale în instanțe, dar consolidează și statul de drept și democrația într-o societate. Astfel, etica profesională reprezintă un pilon esențial în menținerea încrederii publice în justiție și în buna funcționare a sistemului judiciar.

Legea nr. 178/2014 a Republicii Moldova a stabilit reguli și proceduri referitoare la răspunderea disciplinară a judecătorilor, acoperind o gamă largă de aspecte legate de procedura disciplinară.

Procedura disciplinară implică depunerea sesizărilor, verificarea acestora, examinarea cazurilor de către Colegiul disciplinar și adoptarea hotărârilor în cazurile disciplinare.

Încălcările etice ale judecătorilor pot duce la sancțiuni disciplinare, care sunt aplicate de către Colegiul disciplinar, un organ independent.

Abaterea disciplinară relevantă pentru etica profesională a judecătorului este „atitudinea nedemnă în procesul de înfăptuire a justiției față de colegi, avocați, experți, martori sau alte persoane”.

Exemplele prezentate în text ilustrează cazuri concrete în care unii judecători au fost sancționați pentru abateri disciplinare legate de atitudinea lor nedemnă în sala de judecată sau în relațiile cu participanții la proces. Sancțiunile disciplinare aplicabile pentru astfel de abateri includ avertismentul și mustrarea, care sunt emise în formă scrisă.

Concluzionând cele analizate, venim cu următoarele recomandări:

- consolidarea funcționării Comisiei de etică și conduită profesională a judecătorilor pentru a asigura mai bine monitorizarea și promovarea eticii în rândul judecătorilor - acest organism trebuie să fie activ și eficient în consultarea și consilierea pe probleme de conduită profesională a judecătorilor;
- intensificarea formării și educației juridice pentru judecători, cu accent pe principiile etice și normele de conduită profesională;
- promovarea unei culturi a eticii în sistemul judiciar prin organizarea de seminare, ateliere și discuții cu privire la aspectele etice relevante pentru judecători - aceste inițiativă pot contribui la dezvoltarea unei conștiințe etice solide în rândul profesioniștilor din justiție;
- verificarea și revizuirea periodică a Codului de etică a judecătorilor și a altor acte normative relevante pentru a le adapta la schimbările din societate și pentru a asigura relevanța lor în contextul actual;
- monitorizarea atentă a procedurii disciplinare pentru a asigura o abordare proporțională și echitabilă în aplicarea sancțiunilor, luând în considerare gravitatea abaterii și circumstanțele personale ale judecătorului;
- menținerea unui cadru legal clar și actualizat pentru răspunderea disciplinară a judecătorilor cu scopul de a asigura eficacitatea procesului de atragere la răspundere disciplinară;
- evaluarea periodică a eficacității mecanismului de atragere la răspundere disciplinară a judecătorilor și perfecționarea acestuia, dacă este necesar.

Faptul că au fost înregistrate și examinate cazuri disciplinare arată că sistemul judiciar acordă o atenție constantă respectării eticii profesionale. Totuși, monitorizarea și educația continuă în acest domeniu sunt esențiale pentru a menține încrederea publică și integritatea justiției. Întrucât există cazuri de încălcare a eticii profesionale, există întotdeauna loc și pentru crearea culturii etice în cadrul sistemului judiciar. Aceasta poate fi realizată

prin formare continuă, conștientizare și promovare a valorilor etice în instanțele de judecată.

Referințe bibliografice

1. Analiza hotărârilor emise de Inspekția Judecătorească și Colegiul disciplinar: Raport 2016. https://www.aaij.justice.md/files/document/attachments/analiza_hotaririlor_emise_de_inspectia_judecătoreasca_si_colegiul_disciplinar.pdf (vizitat la 13.08.2023).
2. Competența Comisiei de Etică. <https://www.csm.md/ro/organe-subordonate/comisia-de-etica/membrii.html> (vizitat la 13.08.2023).
3. Decizia Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității nr.92/19 din 20 mai 2019. https://egalitate.md/wp-content/uploads/2016/04/Decizie_inadmisibilitate_92_2019.pdf (vizitat la 13.08.2023).
4. Dragomir F. *Răspunderea penală a magistratului*. București: C.H. Beck, 2011. 392 p.
5. Hotărârea Colegiului disciplinar de pe lângă Consiliul Superior al Magistraturii nr.26/6 din 18.09.2020. https://www.csm.md/files/Hotari-rele_CDisciplinar/2020/Sesizari/26-6.pdf (vizitat la 15.08.2023).
6. Hotărârea Colegiului disciplinar de pe lângă Consiliul Superior al Magistraturii nr.28/7 din 16.10.2020. https://www.csm.md/files/Hotari-rele_CDisciplinar/2020/Sesizari/28-7.pdf (vizitat la 15.08.2023).
7. Legea cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor. Nr. 178 din 25.07.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 238-246.
8. Opiniile Comisiei de Etică. <https://www.csm.md/ro/organe-subordonate/comisia-de-etica/opinii.html> (vizitat la 13.08.2023).
9. Raportul cu privire la activitatea Consiliului Superior al Magistraturii și a instanțelor judecătorești în anul 2022. <https://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=RMB3zqjfmCU%3D&tabid=202&language=ro-RO> (vizitat la 12.08.2023).
10. Regulament cu privire la activitatea Comisiei de etică și conduită profesională a judecătorilor, aprobat prin Hotărârea CSM nr. 229/12 din 08.05.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.235-244.
11. Roșca N., Zaharia V. ș.a. *Responsabilizarea judecătorilor prin implicarea mai activă a avocaților. Ghid pentru avocați*. Chișinău, 2015. https://cnaigs.md/uploads/asset/file/ro/906/Ghid_avocati_responsabilizarea_judecatorilor.pdf (vizitat la 12.08.2023).
12. Ședința Comisiei de etică. <https://www.csm.md/ro/organe-subordonate/comisia-de-etica/sedin-te.html> (vizitat la 13.08.2023).

